

SWU
73
ANNIVERSARY

ข่าวประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

114 ซอยสุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10110 โทรศัพท์ 0-2649-5000 ภายใน 15666 โทรสาร 0-259-6172

ส่วนวิเทศสัมพันธ์และสื่อสารองค์กร ได้จัดระบบข่าวสื่อสิ่งพิมพ์ สนใจดูรายละเอียดได้ที่ <http://news.swu.ac.th/newsclips/>

ข่าวจากหนังสือพิมพ์มติชน ฉบับประจำวันวันที่ 19 เดือนมีนาคม พ.ศ.2566 หน้า 1,13-14 มูลค่าข่าว 1,313,136.-

ดร.ญานินี ไพทยวัฒน์

พานังไทม์แมชชีนย่อนดู

‘ทาส’

น.13

ดร.ญานินี ไพทยวัฒน์

พานังไทม์แมชชีนย่อนดู ‘ทาส’ ในประวัติศาสตร์ไทย

“อยากศึกษาแต่คำถามเดียวว่ามันปรากฏอยู่ในหลักฐานประวัติศาสตร์อะไรบ้าง อยากรู้แค่นั้น แต่พออ่านไปเรื่อยๆ รู้สึกว่าเธอไม่ค่อยพูดเรื่องทาสกันเลยนะ แต่พอมีการเลิกทาสก็ถูกพูดถึงซะใหญ่โต โดยเฉพาะประเด็นการถูกทำร้าย การถูกกดขี่ข่มเหง คำถามคือมันถึงขั้นนั้นหรือ แล้วถ้าพูดถึงประเด็นเรื่องการลงโทษที่มีการเขียนดีในภาพทาสผ่านละครนั้นจริงๆ แล้วการลงโทษแบบนี้เป็นเรื่องปกติ คนที่เป็นเจ้านายถ้าทำผิดก็โดนเขียน แต่มันรับไม่ได้ในสังคมยุคปัจจุบัน อาจจะเพราะเราดูละครตอนเด็กๆ เยอะ ตอนนั้นรู้สึกสงสาร การเป็นทาสลำบาก ต้องอยู่บ้านเจ้านาย แต่พอเราไปทำงานประวัติศาสตร์ก็รู้ว่าเขาก็ลำบาก แต่ก็ยังดีกว่าไปเป็นไพร่”

คือคำตอบของ ดร.ญานินี ไพทยวัฒน์ อาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ต่อข้อสงสัยของผู้ถามที่ถามถึงจุดแรกเริ่มในการทำหนังสือ ‘ทาสไทย: อำนาจ ความกรุณา และปมหาราชในภาพจำ’ ที่เพิ่งตีพิมพ์กับสำนักพิมพ์มติชนสตรๆ ร่อนๆ โดยหนังสือเล่มนี้พาผู้อ่านย้อนไปดูว่า เรื่องราวเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจเลิกทาสของรัชกาลที่ 5 ที่เรารู้กันในปัจจุบันเกิดขึ้นมาได้อย่างไร และถูกผลิตซ้ำผ่านรูปแบบใดบ้าง

ผู้เขียนโปรยบทแรกในหน้า 14 ได้นำสนใจด้วยการพูดถึงคำอธิบายเรื่องทาสไทยเปลี่ยนไปตามอำนาจทางการเมือง และกลุ่มผู้สร้างคำอธิบายเรื่องทาสไทยที่ประกอบด้วยกลุ่มชนชั้นนำ กลุ่มนักเขียนวรรณกรรม กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มนักเขียนสารคดี... โดยคำอธิบายที่เกิดขึ้นมีผลต่อความเข้าใจของคนส่วนใหญ่ในสังคมไทยจนกลายเป็น “วาทกรรมทาสไทยกระแส

ดร.ญานินี ไพทยวัฒน์
พานังไทม์แมชชีนย่อนดู ‘ทาส’
ในประวัติศาสตร์ไทย

“

คนจะชอบเทียบทาสไทยกับทาสอเมริกัน
ซึ่งมันคนละเรื่องเลย
ทาสไทยอยู่ในสังคมเปิด
ทาสไม่ได้รู้สึกว่าย่ำแย่เพราะระบบอุปถัมภ์
แต่พอเวลาผ่านไปเกิดความเข้าใจที่ผิดว่า
ทาสต้องมีชีวิตยากลำบาก
เหมือนเราเอาความรู้สึก
ปัจจุบันไปตัดสินอดีต

”

หลัก” ขณะที่คำอธิบายที่สร้างความเข้าใจเรื่องทาสไทย แต่ส่งผลต่อคนส่วนน้อยในสังคมไทยจะกลายเป็น “วาทกรรมทาสไทยกระแสรอง”

ดร.ณานิณีเล่าว่า จบปริญญาเอกจากบัณฑิตวิทยาลัย ศูนย์เอเชียแปซิฟิกศึกษา มหาวิทยาลัยวาเซดะ ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น เป็นลูกศิษย์ ศาสตราจารย์เออิจิ มุราชิม่า (Eiji Murashima) นักประวัติศาสตร์ชาวญี่ปุ่นที่สนใจเรื่องประวัติศาสตร์ไทย เป็นคนชอบเรียนประวัติศาสตร์ไทยแต่เวลาเรียนก็ต้องเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และยุโรป แต่ที่ถนัดคือประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ตั้งแต่รัชกาลที่ 4 จนถึงช่วง พ.ศ.2475

“ชอบอ่านหนังสือประวัติศาสตร์อยู่เรื่อยๆ หนังสือของสำนักพิมพ์มติชนก็เป็นตัวเลือกในการเลือกซื้อหนังสืออยู่ประจำ แต่สมัยเรียนปริญญาตรีชอบอ่านนวนิยาย และชอบดูภาพยนตร์แนวประวัติศาสตร์ ย้อนยุค สืบสวนสอบสวน

หนังสือเล่มนี้จริงๆ แล้วมาจากวิทยานิพนธ์ตอนเรียนปริญญาโทที่ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อยากทำเรื่องทาสไทย แต่อยากรู้ว่าลักษณะของทาสไทยเป็นอย่างไร เพราะเรื่องทาสเป็นประเด็นใหญ่ของในแง่วิชาการ โดยเฉพาะทาสในอเมริกาเป็นประเด็นยิ่งใหญ่มากกับการเกิดสงครามกลางเมือง ในช่วงปริญญาตรี จึงทำให้ไปค้นหาเรื่องลักษณะของทาสไทยในห้องสมุดและหोजดหมายเหตุว่าเราจะเอาคำอธิบายเรื่องทาสในยุค

ก่อนมาจากที่ได้บ้าง พอมาในช่วงปริญญาโทก็พัฒนาสิ่งที่เคยทำคือสานต่อเรื่องทาสไทย และได้ไอเดียจากรศ.ฉลอง สุนทราวาณิชย์ ที่พูดขึ้นมาในชั้นเรียนว่า เรื่องการเลิกทาสเป็นเรื่องที่พูดถึงกันมาก เลยอยากทำให้เราอยากกลับไปค้นว่าทำไมเรื่องการเลิกทาสจึงถูกพูดถึงเยอะ

ส่วนใหญ่เราจะสัมผัสเรื่องทาสผ่านหนังสือประวัติศาสตร์และละครโทรทัศน์ สมัยเด็กๆ ที่ดูก็จะมีความนางทาส ลูกทาส เราจึงนำไปคิดว่าหรือเรื่องทาสเป็นวาทกรรม เพราะตอนที่เรียนประเด็นเรื่องแนวคิดยุคหลังสมัยใหม่ มีการบอกว่าทุกอย่างเป็นเรื่องของคำพูด เป็นเรื่องที่ถูกระดมใจ ถูกสร้างขึ้นมาจากคนรุ่นหลัง แล้วถ้าเรื่องทาสมันเป็นวาทกรรม เราจะหาบทพูด คำสนทนา หรือการพูดถึงทาสจากที่ไหนได้บ้าง”

(อ่านต่อหน้า 14)

ต่อจากหน้า 13

●การนำเสนอเรื่อง ‘ทาส’ ในสังคมไทยเป็นอย่างไร?

ในหนังสือแบบเรียนในสมัยรัชกาลที่ 5 ยังไม่มีการพูดถึงทาส แต่มาถูกพูดถึงในช่วงปี พ.ศ.2520 เป็นต้นมา ซึ่งเขียนโดยกรมวิชาการ ก็จะซ้ำวาทกรรมเดิมๆ อธิบายคำว่าทาสเป็นชนชั้นได้ปกครองและข้ามไปพูดประเด็นเรื่องการเลิกทาสเลย ทาสจึงไม่ได้มีคำอธิบายมากไปกว่าการเลิกทาส ประเด็นเรื่องการถูกกดขี่ข่มเหงจะพูดถึงมากที่สุดในหนังสือแบบเรียนไม่ว่าจะเป็นตั้งแต่ชั้นประถม

ถึงมัธยม และที่แปลกใจคือมีถึงชั้นมัธยมศึกษาในเชิงละคร คล้ายบทละครเรื่องลูกทาส เราเลยสงสัยว่าช่วงนั้นกระแสละครลูกทาสมาแรงหรือเปล่า (หัวเราะ) ที่พูดถึงการเป็นทาสมันแย่งอย่างไร โดยไม่ได้พยายามตั้งคำถามให้คนอ่านคิด แต่แค่ให้คนอ่านมีความรู้สึกร่วม เลยกลายเป็นว่าประเด็นเรื่องทาสมีความรู้สึกร่วม สร้างความรู้สึกร่วมกับคนที่เขานักเรียนหรืออาจารย์ผู้สอนมากกว่า และกลายเป็นว่าการมองทาสไทยเหมือนจะถูกเทียบกับละครโทรทัศน์ แต่ถ้ามองโลกของวิชาการเรื่องทาสถูกหยิบยกมาพูดถึงโดย จิตร ภูมิศักดิ์ ที่พูดในเรื่องของระบบการกดขี่ทาส เป็นส่วนหนึ่งของระบบที่ชนชั้นเจ้านายกดขี่ กลายเป็นว่าพวกฝ่ายซ้ายเป็นคนที่ยกเรื่องทาสมาพูดในวงวิชาการก่อน และหลังจากนั้นก็จะมีงานเขียน เรื่องทาสซึ่งมีไม่มาก ส่วนใหญ่ไม่เป็นประเด็นเรื่องที่จิตรเคยเขียนก็จะเป็นประเด็นเรื่องการเป็นแรงงานที่สำคัญในช่วงที่มีการเซ็นสนธิสัญญาเบาว์ริงและเกิดระบบทุนนิยมเข้ามา จึงทำให้ระบบการเกณฑ์แรงงานแบบเดิมเสื่อมสลายและทาสก็จะอยากออกไปประกอบอาชีพเป็นแรงงาน

●มีวิธีเล่าเรื่องอย่างไรให้แตกต่างจากหนังสือประวัติศาสตร์จำ?

จริงๆ ต้องขอบคุณ บ.ก.ชั้น (ปิยวัฒน์ สีแดงสูง บรรณาธิการเล่ม) เขาก็ให้โอเคเดียวว่าน่าจะวางบทแบบไหนเพราะเราค่อนข้างใหม่กับการทำหนังสือ เพราะเวลาเราเขียนวิทยานิพนธ์ก็ทำงานวิชาการ แต่พอมาทำเป็นหนังสือจะต้องเป็นงานที่อ่านง่าย เข้าใจง่าย เลยมีการคุยร่วมกันเรื่องการแบ่งบทแล้วแบ่งออกมาเป็น 7 บท โดยเริ่มจากการปูพื้นฐานความรู้ว่าปฐมบทเรื่องของทาส เราจะสามารถพบบันทึกเรื่องราวของทาสได้จากที่ไหนบ้าง ปูพื้นไม่ยากสำหรับคนอ่านที่อาจจะไม่ได้ชอบประวัติศาสตร์มากแต่สนใจ และพูดถึงแนวความคิดในสังคมสมัยรัชกาลที่ 4 ในตอนที่พบกับชาวตะวันตกอย่าง แอนนา เลียวโนเวนส์ ที่เข้ามาดูแลพระราชโอรสให้รัชกาลที่ 4 และตั้งคำถามว่าโลกข้างนอกมีการเลิกทาสกันหมดแล้ว

ถ้าสมมติอยากจะเป็นสังคมสมัยใหม่ทำไมยังอยากจะมีทาสอยู่เหมือนเราค่อยๆ ปูพื้นฐานองค์ความรู้ก่อน และค่อยๆ เพิ่มเนื้อหาในแง่ของการก่นด่าทาสว่าเริ่มต้นสร้างในช่วงแรกตอนไหน มีข้อเขียนหรือคำอธิบายเรื่องทาสหลังรัชกาลที่ 5 อย่างไรบ้าง และในช่วง พ.ศ.2475 ที่ยังตอกย้ำเรื่องของสิทธิเสรีภาพ ก็จะนำเอาทาสมาพูดอีกแบบหนึ่งว่ามันขัดสิทธิเสรีภาพ ในสมัย พ.ศ.2500 เป็นต้นมา เรื่องทาสยังได้รับการพูดถึงอยู่อย่างต่อเนื่องและมีพลัง เพราะเราเห็นว่ามันไม่ได้ถูกผลิตซ้ำแค่ในหนังสือ แต่ยังถูกผลิตออกมาในรูปแบบของรูปภาพหรือสื่อละครโทรทัศน์ที่คนดูแล้วอิน รวมถึงในหนังสือแบบเรียนที่ไม่เคยพยายามอธิบายอะไรให้

●ใน 7 บท บทไหนที่ห้ามพลาด?

บทที่ 3 กำนันดวาทกรรม “ทาสไทย” ภายใต้พระบารมีของพระปิยมหาราช และบทที่ 4 เรื่องทาสท้าวทศพรหมเก่า สร้างสำนักพลเมืองใหม่ และแรงปะทะจากสังคมนิยม และเรื่องของการทาสท้าวทศพรหมเก่าก็มีส่วนว่าหลัง พ.ศ.2475 กลับกลายเป็นว่ารัฐบาลของคณะราษฎรก็ไม่ได้ไม่ชอบหรือมองทาสเป็นเรื่องที่ละเอียด ก็ยังมีการพูดเรื่องนี้

คนจะชอบเทียบทาสไทยกับทาสอเมริกันซึ่งมันคนละเรื่องเลย ทาสไทยอยู่ในสังคมเปิด คำขายกันอย่างเสรี คนเป็นทาสไม่ได้รู้สึกว่าด้อยต่ำเพราะระบบอุปถัมภ์ ระบบสังคมในยุคจารีตเขาเชื่อว่าชาติกำเนิดเป็นเรื่องสำคัญ เกิดมาต้องอยู่ภายใต้ใครสักคน คือกลายเป็นระบบที่ยอมรับได้ แต่พอเวลาผ่านไป เราก็คงจะเข้าใจอะไรผิดว่าคนที่เขาน่าสงสาร ยากลำบาก เหมือนเราเอาความรู้สึกปัจจุบันไปตัดสินอดีต

●คิดว่าหนังสือเล่มนี้จะสร้างการรับรู้ใหม่เรื่องการเลิกทาสได้มากน้อยแค่ไหน?

ก็อยากให้เปิดใจ เพราะว่าคนส่วนใหญ่จะชอบเรียนประวัติศาสตร์ เด็กที่มาเรียนส่วนใหญ่ก็จะอยู่กับสิ่งที่ถูกสอนมานานคือการท่องจำ แต่จริงๆ การเรียนประวัติศาสตร์มันคือการเรียนรู้ การลองผิดลองถูก การเข้าใจดีต่ออย่างมีเหตุผล ตัวเองเวลาสอนเด็กยังบอกเลยว่าไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยในสิ่งที่เขาพูดกัน แต่เราไม่เหตุผลของเราเอง มีการค้นคว้าและเลือกที่จะเชื่อ อย่าเชื่อโดยที่เขาบอกให้เชื่อ

●เล่มหน้า อยากเขียนหนังสือแนวไหน?

จริงๆ อยากเขียนประวัติศาสตร์เกี่ยวกับข้าราชการ เพราะตอนปริญญาเอกก็ทำเกี่ยวกับเรื่องเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีที่เป็นขุนนางข้าราชการสมัยรัชกาลที่ 5 และเป็นหนึ่งในตัวอย่างของขุนนางไทยที่พยายามปรับตัวให้เข้าสู่ระบบราชการ ถ้าจะเขียนก็อยากทำเรื่องการกำเนิดและเติบโตของข้าราชการในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ซึ่งเป็นช่วงประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่

●ในงานหนังสือจะมีโปสเตอร์แจกด้วยไหม?

มีที่บูธ M49 สำนักพิมพ์มติชน ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ครั้งที่ 51 และสัปดาห์หนังสือนานาชาติ ครั้งที่ 21 วันที่ 1 เมษายน ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์

พรสุดา คำมุงคุณ